

amely a szerzőben az erős hitéletet élő papot árulja el. Milyen szép például és az Istenkeresésnek milyen mélyeséges felfogására mutat, amikor Ady vallásosságát fejtegetve, ezt mondja: «... Mert sóhajt hozzá, meg is találja az Isten: de mert csak sóhajt, el is veszi megint mindig újra». Vagy a katolikus lelkiségnek milyen találó és szép kifejezése ez: «Minden, ami egyoldalú, minden, ami csak részlet: idegen és ellentétes a katolikum lelkének. Ahogy fel tudott venni zsidó isteneszmét, görög filozófiát, római organizáló szellemet és összhangba tudta hozni őket, ez mégis mérhetetlenül több, mint az alkotó elemek összessége: új szintézis, felsőbb létrend, magasabb életelv, ... az egyéniséget is kialakítja olyan egységgé és olyan gazdagsággá, amelyben elfér minden gondolat, minden érzés, minden tartalom, minden érték.»

Galamb Sándor.

Szakadék. Regény, írta **Darkó István.** Kassa. Kazinczy kiadóvállalat. A Studium könyvesbolt bizománya. Ha az elszakított magyar Felvidék mai irodalmáról szó esik, a legtehetségesebb prózaírók között szokták emlegetni Darkó István nevét. Így jókora érdeklődéssel vettük kezünkbe ezt a majdnem két és félszáz oldalas regényét, mely e télen jelent meg. — Darkó érdekes tárgyat választott. Egy házasuló sorban álló úriember megúnta Budapestnek túlságosan zsúfolt és romlott életét s hogy felfrissüljön s tán életpárt is találjon magának, egyik felvidéki barátjának látogatására megy. Nagy csalódások várnak reá. Egyszerű, idillikus boldogság helyett csupa bajra lel. Boldog emberek helyett csupa lázasan ide-oda hányódó, gyötrődő lélekre talál, akik külsőleg nyugodt viszonyok között élnek ugyan, de majdnem mind egyikük mély sebeket visel lelke legbensejében. E környezetnek ura, szolgálja, paraszta mind beteg, belé van fojtva élete kisszerű zsúfoltságába és nem látja, de nem is nagyon keresi a menekülés útját, mert alapjában maga sincsen tisztában azzal, hogy milyen nyomorúságos az élete. Akadnak közöttük egészen különleges, furcsa figurák is, de még az egyszerűbbek is könnyen kaphatók arra, hogy tőlük telhetőleg bántásák és gyötörjék egymást. A következő pillanatban aztán megbékülnek, kénytelenek vele, hiszen egymásra vannak utalva. Az idegent, aki

közibük vetődik, mohón adják kézről-kézre, mindenüket kitárják előtte, de mindjárt megsértődnek, ha bírálatot látnak szemében és egységes haraggal űzik ki maguk közül, ha szembefordul velük.

A regény hőse, Mihály, hamar tudatára is ébred nagy csalódásának, de valami apatikus fáradtság és kíváncsiság meggátolja abban, hogy egykettőre kerekelt oldjon, nem tud megszabadulni ettől a furcsa társaságtól, amelyben végzetére egyik fővárosi futó szerelmi kalandjának áldozatával is találkozik. Az álmaiban kívánt falusi ártatlanság helyett arra talál reá, akit a nagyváros erkölcsi romlottsága valamikor karjába buktatott s akit ő minden felelősségérzet nélkül tett magáévá. De a lányról kiderül, hogy idehaza más, mint amilyen Pesten volt, jobb, megbecsülésre méltóbb és különben is egy derék fiúnak jegyese. De épen olyan, sőt még kívánatosabb, mint Pesten volt. Mihály furcsa játékba kezd, visszahódítja a leány testét, lelkét, egy kissé hinni is kezd benne, majd megint megcsömörlik és sehogysem tudja magát rászánni arra, hogy feleségül kérje, de át sem akarja engedni. Ebben a furcsa tétovászkodásban összeütközik a lány csodabogaras környezetével, amely kiveri a vendéglátó faluból. Fejét vesztve, lázas félálomban, sőt gyáván menekül. Rájön, hogy lehetetlenné tette magát, hogy eljátszotta életét és elpusztítja magát.

Röviden vázolnom kellett a témát, hogy némi képet adjak arról, hogy Darkó nem sablonos témát tűzött maga elé. De a vázlat sovány, mert csak a főfontalat ragadja ki, amelybe számos mellékszál és epizód van beleszőve. Darkót csupa bonyolult lelkiállapot foglalkoztatja, csupa nehezen, vagy sehogysem megoldható lelki gyötrellem. Ilyen összetett lelki világot teljesen emberivé tenni, nehéz írói feladat. Egyes helyzeteit szemléletesen megrajzolnám könnyebb és ez az írónak nem egy szer sikerült is, de igazi történést, a lelki folyamatok szigorú következetességgel egymásból fejlődő menetét általában nem sikerült valószerűen ábrázolnia. Ami regényében élményszerűnek látszó megfigyeléseken nyugszik, különben is sokkal jobb ama részeknél, amelyek megalkotásánál szembezőkően imaginatív képzelete játszott inkább szerepet. Így a regény jól meglátott helyzetképeknek nem ilyen jól összeillő mozaikjává leti. — Alakjait

Darkó nagy figyelemmel és elmélyedéssel iparkodik megrajzolni s közben néhol túl is rajzolja őket, néhol azonban egészen üresen hagyja bizonytalanul felrajzolt körvonalalaikat. Ugyanilyen ingadozásokat mutat stílusa is, mely sokszor darabos és erőltetett. Mindezek a kifogások azonban nem akarják kétségbevonni a «Szakadék» valóban jelentős értékeit: gyakori frissességét, éles életmegfigyeléseit és különösen azt nem, hogy Darkó minden vonatkozásban nagyigényű törekvéseket mutat.

Farkas Zoltán.

Illyés Gyula: Nehéz föld. Versek. A Nyugat kiadása. — Zsellérfiúnak mondja magát, zsellérek között élt s dolgozott és most versekbe töri a föld nehéz életét, emlékeit, dacos vágyait Illyés Gyula. Lomha, nehézkes sorokban, amelyek csak elvétve fordulnak a népdal könnyebb ritmusába, teregeti el mondanivalóját és őszintén kitérülve mondja:

Tőlük (zsellérektől) tanultam a szót,
mely lassan támad bennem,
megyárja visszhangját,
Tőlük e tekintetet, mely mindig messze
bámul,
S erdő felett, barmok szemében közö-
nyösen nézi, hogy füstölög,
hogyan leng a halál.

Sokfelé jártam, de magamat jól csak
köztük érzem én,
Csendesek ők, az vagyok én is, csende-
sen utalom urainkat,
Észrevehetik ők, nem az ő gyönyörükre
való e pár vers,
mely néha lobbot vetett bennem,
Együgyűbb szíveknek gondoltam innen
jelt adni velük.

Ezzel vezeti be a kötetét, amely túlnyomórészt szabad versekből áll. Olykor ugyan a megkomponáltság zárt vonalai szinte klasszikus szintet adnak egy-egy versének, sokszor azonban el-elrohannak vele a szavak, szeszélyes sorokba rója őket, azután nem bánja, ha prózává laposodnak is. A szabad versek sorait igen gyakran szándékosan laposítja el, ok nélkül töri meg a ritmust, vagy még egy-két szót biggyeszt a befejezett ritmusú sor végére, az elvágtat ideg érzetét keltve, vagy záskutcat mutatva az olvasónak. Szeretne hányivetinek látszani, akinek nem fontos a «hogyan», aki csakazértis a maga ösvényén jár és csak akkor tér le az országútra, ha jól esik neki. Ezért aztán hol fölrajka

az írásjeleket, hol meg elhagyja és pongyolasága, épen a szándékossága és szépsége miatt, nem épen kellemes. De Illyés Gyula e kötetben lelke termőfájának első gyümölcseit rakja elének s úgy látszik, nem mind érett meg egyformán.

Pedig a mondanivalója izés és magvas. Vannak strófái, amelyek magasan szárnyalnak, versei, amelyek kívánatos ízt hagynak maguk után. Képei csodálatos ívelésűek és tárgyi vonatkozásukon túl a lelkünk legmélyéig érnek. Talán a legszebb képe, amellyel a faluja iránti szeretetet érezteti meg velünk:

Felértem a dombra, lent a lombok kö-
zött csipogott
a szegény
Falu, mint elülő fészekalj, nehéz lehel-
letét ahogy megéreztem,
*Mintha hegedő seb indult volna meg hir-
telenül bennem,*
Meg kellett állanom, — pirosszoknyás
bokor karjaiba dültem.

Ha e szeretetről szólanom kellene, mely
néha-néha mint
egy rémület eláraszt,
Kapkodni tudnék csak futó kezeimmel,
mint ömlő,
nyelvbénító szerelemben,
Hajtani szégyenlős arcomat egy mellre
s hallgatni mellemből
Félszárnyal csapkodva, hogy száll-
száll mégis
ég felé a remény!

Csupa plaszticitás e kiszakított néhány sor és határozottan jellemző Illyés Gyula költészetére. Mert nézzük csak közelebbről. Képelete a falu reálsan látott természeti képéből indul el. Ez hívja életre érzését, amelyet megint csak képből fejez ki, de ezúttal már egy, a bensőjében végbemenő folyamatot vetít elének allegorikusan és megerősíti azt a hozzá zsúfolódó, lelkiállapotot festő képpel. De itt már rejtett asszociáció sejteti az allegória elmélyült jelentését, amely azonban csak a következő strófában válik teljessé, amikor a «szerelem» szót kimondja.

És hogyan szól erről a szeretetről ebben a másodiknak idézett strófában! Mintha nem is ismerné a rossz költők frázisraktárát, még véletlenül sem nyúl az elkopott rekvizitumokhoz. Sőt merse sincs e szeretetet szavakba foglalni, hanem csak föltélesen mondja: Ha e szeretetről szólanom kellene... És inkább azt az önkívülethez hasonló lelki-